

Er beskikkelse hele løsningen på en uens skelfastlæggelsespraksis?

Is authorization the solution to an uneven practice of boundary determination?

Troels Lang Nielsen

Ph.d.-studerende, Institut for Planlægning, Aalborg Universitet
troelsln@plan.aau.dk

Finn Kjær Christensen

Lektor, ph.d., Institut for Planlægning, Aalborg Universitet
kjaer@plan.aau.dk

Sammendrag

I Norge skal der indføres en autorisationsordning for matrikulært arbejde. En sådan autorisation har vi i Danmark, hvor beskikkelse i sin tid blev indført for at sikre, at landinspektører var uddannet og havde erfaring. Spørgsmålet er, om autorisation er tilstrækkeligt til at sikre kvalitet og ensartethed. Dette undersøges med fokus på skelfastlæggelse, som er den praktiske del af det matrikulære arbejde. Det undersøges, om der i Danmark er grundlag nok for at sikre en ens udførelse af skelfastlæggelse i praksis. Det konkluderes, at en stor del af håndteringen af det registrerede skel og vurderingen af overensstemmelse bygger på den enkeltes erfaring. Ud fra dette anbefales det at undersøge nærmere, hvordan arbejdsprocessen konkret udføres for at skabe et bedre grundlag for at skabe en ens praksis for skelfastlæggelse.

Nøgleord

beskikkelse, autorisering, skelfastlæggelse, matrikulært arbejde

Abstract

Norway is introducing an accreditation arrangement for cadastral work. Such authorization already exists in Denmark, where it was introduced to ensure that surveyors was educated and experienced. The question is whether authorization in itself is sufficient to ensure quality and uniformity? This is examined with a focus on determination of property boundaries, which is the practical part of the cadastral work. It is investigated whether if Denmark has a sufficient basis to ensure a uniform execution of determination of property boundaries in practice. It's concluded that a large part of the handling of the registered boundary and the determination of conformity is based on the individual's work experience. Based on this, it's recommended to further examine how the work process is in practice to create a better basis for creating a uniform practice for boundary determination.

Keywords

accreditation, authorization, boundary determination, cadastral work

Indledning

De matrikulære regler i Norge er i forandring, og der indføres blandt andet et krav om autorisation for at udføre matrikulære arbejder i Norge (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2022). Forandringen kommer på baggrund af Lovvedtak 37 (2017–2018), Vedtak til lov om endringer i matrikkellova og plan- og bygningsloven, hvis § 35 fastsætter et krav om autorisering. Den nævnte lovændring har ikrafttrædelse 1. januar 2026 (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2022). Debatten om autorisation har været til stede i Norge siden et lovforslag i 1999 (Matrikkellovutvalget, 1999). Der har fra Høgskolen på Vestlandet været støtte til at vedtage autorisationen, blandt andet i en undersøgelse af den matrikulære udvikling i Norge, hvor styrkelse af uddannelsen og autorisation anbefales i en afhandling af Leiv Bjarte Mjøs (Mjøs, 2016, s. 83–86). Dette blev også understøttet af formanden for Tekna Samfunnsutviklerne (Leiknes, 2017, s. 2). Fra begge sider blev der opfordret til, at der skal skabes et større krav til uddannelse og deraf en autorisation for udførelsen af det matrikulære arbejde for at kunne garantere en høj kvalitet fremadrettet (Mjøs, 2016, s. 85–86; Leiknes, 2017, s. 5). Udførelsen af det matrikulære arbejde i Norge blev i 2010 undersøgt af Leiv Mjøs, som understregede en mangel på ensretning af processen for registrering, samt at konsekvensen ved, at den ikke findes endnu, er mangelfuld kvalitet og større risiko for tvister omkring skellet. Der blev også anbefalet, at praksis i Sverige og Danmark kunne bruges som inspiration (Mjøs, 2010, s. 12).

Danmark har en autorisationsordning. Den har ændret sig over tid, men autorisationer har været tildelt som en form for ”beskikkelse” til landinspektører siden 1768 (DDL, 2018). Autorisationskravet for landinspektører har siden 1810 været fastsat i Udstykningsloven (Buhl, 2013). Jf. Udstykningsloven §13 og Landinspektørloven §4 i nugældende lovgivning må matrikulært arbejde i Danmark kun udføres af autoriserede landinspektører eller deres assistenter, i Danmark benævnt beskikkede landinspektører. For at få beskikkelse skal landinspektøren af faglige hensyn have bestået den danske landinspektøreksamen og i mindst 3 år have arbejdet med matrikulære sager i praksis, eller tilsvarende, jf. Landinspektørloven §1.

I forarbejderne til Lovvedtak 37 i Norge lægges der op til, at autorisationsordningen forventes at sikre de norske ejendomslandmåleres kompetence til at være ansvarlige for alle typer af landinspektøraktiviteter (Stortinget, 2018, s. 10–11). Fundamentet for beskikkelse er som nævnt et fagligt fundament, hvor uddannelse og erfaring er en del af pakken. En ensartet praksis vil som udgangspunkt forudsætte, at der er en ensartet og fælles forståelse af, hvordan arbejdet bør udføres. Her kan det diskuteres, hvorvidt den fælles forståelse kan skabes ved vedtagelse af en autorisation i sig selv, eller om det også stiller krav til resten af regelsættet om det matrikulære arbejde. De erhvervsaktive landinspektørers uddannelse spænder over mere end 40 års variation af landinspektøruddannelsen. Et vist fælles startsted må antages, men den enkeltes tillærte viden fra uddannelsen vil som udgangspunkt variere. Samtidig er der løbende kommet ændringer i reglerne, særligt ved reformen af Udstykningsloven i 1989. Et fælles fagligt fundament vil skulle være støttet af den eksisterende litteratur og lovgivning. Sagt på en anden måde: Ensartethed forudsætter en fælles referenceramme. Erfaringselementet er ”mesterlære” ude i firmaerne – der læres af de erfarne. Her vil de nye landinspektører bygge deres egen forståelse op på baggrund af deres udbytte fra uddannelsen støttet af de erfarnes vejledning, hvilket ikke just bidrager til et element af ensartethed på tværs af branchen. Ensartetheden må til komme fra uddannelse og særligt den eksisterende litteratur og lovgivning.

I det matrikulære arbejde er den praktiske og måske mest synlige del skelfastlæggelsen (Sørensen, 1998). Med ”skelfastlæggelse” forstås en konstatering af en

ejendomsgrænse;¹ det er processen, som har til formål at fastlægge beliggenheden af den juridisk gældende ejendomsgrænse (Ramhøj, 1998a, s. 60–64). For at undersøge, om autorisation skaber ensartethed, kigges der nærmere på fastlæggelse af eksisterende skel. Idet ”skel” er det fagspecifikke ord for ”ejendomsgrænse”, vil det i det følgende blive anvendt for at skabe sammenhæng i begreberne for den danske litteratur og lovgivning. ”Ejendomsgrænse” anvendes også som begreb i Danmark, når der ikke tales snævert om skelfastlæggelse

Spørgsmålet er, om Danmark med sin beskikkelsesordning har grundlaget for en ensartet skelfastlæggelse. Mere specifikt, om landinspektøren kan tilegne sig den nødvendige fælles forståelse igennem lovgivning og litteraturen, når der ikke kan argumenteres for, at fællesforståelsen kan opnås alene ved uddannelse og erfaring. Kan der ved en kortlægning af litteraturen, der reflekterer reglerne i dag, samt den eksisterende lovgivning skabes den nødvendige referenceramme for en ensartet praksis? Det er et åbent spørgsmål, om Danmark har det, da der er et stort tidsmæssigt spænd mellem udgivelsen af litteraturen og den gældende lovgivning. Derfor vil denne artikel forsøge at besvare: Hvilket grundlag findes der i den danske lovgivning og litteratur for at skabe en fælles referenceramme om skelfastlæggelse?

Udgangspunktet for danske landinspektørers fastlæggelse af skel er matriklens oplysninger. Her skal det sikres, at der er overensstemmelse mellem det registrerede skel i matriklen og den fysiske ejendomsgrænse jf. Udstykningsloven §34 og Bekendtgørelse om matrikulære arbejder (BMA) §4. Disse kortfattede regler suppleres af en Vejledning om Matrikulære Arbejder (VMA) og ældre faglitteratur: ”Udstykningsloven med kommentarer” fra 1992, ”Hvor ligger skellet?” af Lars Ramhøj fra 1998 og ”Matrikulær Sagsudarbejdelse” fra 2004.

Undersøgelsen tager udgangspunkt i dette samt eksisterende og historisk lovgivning med forbindelse til skelfastlæggelse, herunder Bekendtgørelse om skelforretninger, Vejledning om skelforretninger, Vandløbsloven og Hegnsloven. Enkelte steder bidrages med forfatterens viden om, hvad landets landinspektørstuderende lærer på studiet.

Undersøgelsen foretages ved at søge at beskrive fastlæggelse af skel med skrevne kilder og derefter søge at identificere, hvilke mangler det efterlader ubeskrevet, når man som landinspektør vil skulle tilegne sig en tilgang til skelfastlæggelse, der søger at være ensartet med en samlet praksis. For en god ordens skyld skal nævnes, at Sønderjylland samt henholdsvis Københavns og Frederiksberg Kommune har et lidt andet historisk udgangspunkt, som påvirker, hvordan de registrerede skel ser ud. Det behandles ikke her.

Det grundlæggende princip for skelfastlæggelse

Skelfastlæggelse kan angå nye og eksisterende skels beliggenhed. Der vil her være fokus på processen omkring fastlæggelse af placeringen af eksisterende skel, mens fastlæggelse af nye skel kun berøres kort. Det skyldes, at nye skel grundlæggende er der, hvor skellet aftales placeret, eller der, hvor offentligretlige afgørelser placerer skellet. De nye aftalte skel dokumenteres, jf. BMA §3, med en erklæring fra parterne om, at de godkender skellet, som det er afsat.

Fastlæggelse af eksisterende skel sker, jf. Udstykningsloven §34 og BMA §4, ved, at landinspektøren undersøger, hvorvidt der er overensstemmelse mellem matriklens oplysninger om skellet og skellets fysiske placering (Ramhøj, 1998a, s. 62). Princippet om, at det registrerede skel er udgangspunktet, blev implicit indført i Udstykningsloven i 1949. Hvor

¹ I udstykningslovens kapitel 5 benyttes udtrykket ”afsætning af ejendomsgrænser”, hvilket også er en betegnelse, der benyttes som begreb i VMA om fastlæggelse og afmærkning af ejendomsgrænser i marken.

det fremgår mere tydeligt i BMA fra 1949 §59. Af første udgave af Udstykningsloven fra 1925 §§19-20 ses, at udgangspunktet var den fysiske grænse og søgt enighed. De daværende regler er ikke udtrykt lige så direkte som det nugældende princip, der kom med Udstykningsloven fra 1990 §34.

Kravene i Udstykningsloven §34 og BMA §4 kan derudover fortolkes som en undersøgelsespligt for landinspektøren i forhold til at fremfinde informationer nok til at bestemme, om der er overensstemmelse mellem matriklens måloplysninger (det registrerede skel) og skellets fremtræden i marken (Ramhøj, 1998a, s. 70–71; Ramhøj, 1992, s. 211–212). Her indeholder den danske matrikel et register, et landsdækkende kort og måldokumentation, jf. Udstykningsloven §11, hvor sidstnævnte udgør ”det registrerede skel” (Ramhøj, 1998a, s. 53). Den fysiske placering kan afvige fra det registrerede skel af flere grunde, blandt andet som følge af hævde eller naturlige ændringer (Ramhøj, 1998a, s. 61). Det registrerede skel vil derfor ikke altid blive fastholdt.

Ved fastlæggelse af eksisterende skel arbejdes der potentielt med flere linjer på samme strækning, og disse linjer omtales ofte på følgende måde:

- *Det registrerede skel* er skellet, som det er registreret i matriklen. Denne er udgangspunktet for landinspektøren, inden forholdene i marken inspiceres (Ramhøj, 1998a, s. 53).
- *De fysiske grænser* er skellet, som det forholder sig i marken (Ramhøj, 1998a, s. 60–62).
- *Det retlige skel* er begrebet, som bruges omkring resultatet af en skelfastlæggelse. I VMA kap. 2 er det også omtalt som det bestående skel.

Da processen for fastlæggelse af det eksisterende skel indeholder tre elementer – det registrerede skel, de fysiske grænser og vurderingen af overensstemmelse – udfoldes disse nærmere enkeltvis i det følgende.

Det registrerede skel

Det registrerede skel er som udgangspunkt måloplysninger. Under denne definition indgår måleblade, men også mange andre typer måloplysninger, ofte af ældre produktionsdato, herunder udskiftningskort (Ramhøj, 1998a, s. 38). For denne artikel vil omdrejningspunktet være samlingen af måloplysninger, der beskriver det registrerede skel. Måloplysninger er tilgængelige for de praktiserende landinspektører i Matrikulære Arkivalier Online (MAO). Det kræver en digital signatur for at få adgang til denne online service, som praktiserende landinspektører har gennem Praktiserende Landinspektørers Forening (PLF). Det er ikke alt, der findes i MAO, der som udgangspunkt har oplysninger om skel, som er fastlagt efter 1906. Findes der ikke måloplysninger i MAO, kan der findes ældre mål i Rigsarkivet (GST, 2023a).

Der er heller ikke måleblade eller andre måloplysninger til alle skel, og kravene til måldokumentation har ændret sig over tid (GST, 2023b). De regler, som bliver gennemgået nedenfor, har ikke været gældende i Københavns eller Frederiksberg Kommune før 1. april 1991, hvorfor der på trods af en tradition for grundig matrikulær måling ikke nødvendigvis findes tilknyttede måleblade her, men målenes nøjagtighed findes dog at være inde for få centimeter (Ramhøj, 1998a, s. 47–49). Måloplysninger kommer altså i forskellige former og kvaliteter. Oplysningerne om det eksisterende skel vil derfor variere, alt efter hvornår der sidst er sket en matrikulær ændring for området. Målinger kan være oplyst som lokalemålinger eller være tilknyttet henholdsvis et referencenet (og koordinatsystem) på baggrund af fikspunkter, herunder GI-punkter (Geodætisk Instituts punkter) og MV-punkter (Matrikelvæsenets punkter). Nyere måleblade er registreret med koordinater i et ”GNSS-system”.

Simple måloplysninger og fikspunktsnettet: Det første krav til måloplysninger kom i Udstykningslovens § 8 i 1925, hvor der for et udarbejdet hovedkort og specialkort over ejendommen blev sat krav om en længdeangivelse for parcellens sider, størrelse af veje samt angivelse af mål til skel og faste punkter på begge sider af skellet. Disse var i deres eget lokale system og er ofte svære at reetablere uden de faste punkter (Ramhøj, 1998a, s. 50). I første halvdel af 1900-tallet vil opmålingsinstrumenterne have begrænset nøjagtighed, og overlappende mål fra perioden vil ikke typisk føre til samme beliggenhed i marken (Ramhøj, 1992, s. 207–208).

Ortogonal målinger 1949–1970'erne: Fra starten af 1900-tallet kan der findes måloplysninger, som indeholder ortogonale målinger. Kravet til opmåling og måldokumentationen blev flyttet til bekendtgørelsen (BMA) og udvidet i BMA fra 1949. Her blev der sat krav til en tilknytning til nærliggende skelpunkter, fikspunktsystemet (de nævnte med GI- og MV-punkter) samt varige terrænpunkter. Nærliggende fikspunkter og skelpunkter kan genfindes, og målebladene har efter erfaring fra praksis vist sig ofte at have en relativ nøjagtighed på 3–5 cm, men ældre kilder synes at pege på en lidt ringere nøjagtighed (Ramhøj, 1998a, s. 51).

I 1966 blev kravene til måleblade skærpet, og der kom krav om, at skellenes indmåling skulle være brugbare i forhold til arealberegninger og rekonstruktion af parceller, samt at der skulle udføres en bedre tilknytning af fikspunktnettet.

EDM-målinger 1970'erne-midten af 1990'erne: I midten af 1970'erne kommer den næste store ændring med fremkomsten af såkaldt elektronisk distancemåling (EDM). Skiftet kan ofte ses på målebladet ved, at punkterne er registreret med koordinater i de daværende landsdækkende koordinatsystemer; Ostenfeldt (Sønderjylland), System 34 (Jylland, Fyn og Sjælland) eller System 45 (Bornholm). (Ramhøj, 1998a, s. 51)

Selvom målemetoden forbedredes, var der stadig krav om, at målebladet tilknyttedes til fikspunktnettet. Fikspunktnettet havde og har netspændinger, der er et resultat af, at fikspunkter er målt og registreret i forlængelse af hinanden og er etableret på baggrund af hinanden (Ramhøj, 1998a, s. 51–53). Unøjagtighederne i fikspunktnettet slår, på grund af kravet om fikspunktstilknytning af måleblade, igennem i den absolutte kvalitet af målebladenes påførte koordinater. GI-punkter har en fejl fra netspændinger, der svarer til omkring 2 cm/km mellem sig, men op til 50 cm, hvis de ikke har indgået i tidligere genberegning (Jacobi, 1993, s. 36). Her er der for MV-punkter, der er etableret på baggrund af GI-punkter, givet en netspændingsfejl omkring 10 cm (Jacobi, 1993, s. 38). Det gør, at målebladenes absolutte nøjagtighed kan være betydelig dårligere end målebladets relative nøjagtighed – eller sagt på en anden måde: Den på målebladet viste afstand mellem to skelpunkter vil være nøjagtig, men de opgivne koordinater kan ligge forskudt (fx 30 cm) fra det koordinat, der vil kunne måles med GNSS ved at måle den afsatte skelpæl. Netspændingen er desuden heller ikke konstant, da det afhænger af, hvilke punkter et konkret MV-punkt er skabt på baggrund af. Sammenlagt kan det siges, at måleblade tilknyttet fikspunktsnettet befinder sig i et lokalt koordinatsystem, selvom koordinatlisten antyder systemkoordinater. Dette faktum er nærmest et ubeskrevet blad i litteraturen. Netspændingerne, som gør, at målebladets absolutte koordinater ofte ligger forskudt, kan løses ved at transformere målebladene, så det bliver flyttet over i GNSS-systemet; dette vil blive uddybet nedenfor. Dette arbejdsstrin i skelfastlæggelsen kan man ikke læse sig til. Nødvendigheden af arbejdsstrinnet er kommet med brugen af GNSS, og litteraturen er fra før, GNSS slog igennem. Der er altså her en mangel på fællesplatform.

GNSS-måling 2001–2008: Fra midten af 1990'erne begyndte opmåling med GNSS at blive benyttet. Dette gav mulighed for at lave uafhængige målinger direkte i referencenet med samme nøjagtighed som udført med teodolit og EDM (Ramhøj, 1998a, s. 53). Dog var der stadig et lovkrav om tilknytning til fikspunktsnettet, når der blev foretaget skelmåling. Lidt forenklet skulle man tage de gode GNSS-målinger og transformere dem over fikspunkterne, så netspændingerne blev tilføjet.

GNSS-måling 2008-i dag: Fra 2008 blev kravet om tilknytning til fikspunkter ændret i til, at der kunne tilknyttes til et GNSS-referencenet, jf. forandringen af §29 i BMA i 2008. Her var dog stadig undtagelser, hvor målingen gerne måtte tilknyttes til fikspunkter, hvis andet ikke var muligt. Dette var bekendtgørelsen frem til 2018, hvor undtagelserne i §29 blev fjernet. Der etableres herfra ikke fremover nye fikspunkter, og tilknytning skal ske til referencenet eller fikspunkter, der allerede var registreret i referencenet. Når målebladet er tilknyttet GNSS-referencenet, er der ikke behov for transformation af målebladet, da der hverken findes faktiske eller potentielle netspændinger, som skal fjernes.

Historiske matrikelkort: I de situationer, hvor der ikke findes måloplysninger af brugbar natur eller anden angivelse af mål til en givet skellinje, som kan rekonstrueres, er der kun matrikelkortet tilbage som kilde. Her er der fra forarbejderne til Udstykningsloven fra 1989 henvist til anvendelse af de historiske matrikelkort, og der må på bedst mulig vis optages mål fra det analoge matrikelkort, hvor skellet første gang blev registreret (L8 FT, 1989–90, s. 413–416). Allerede nymålinger af Original 1-kort fra 1860'erne er i litteraturen sat til at have en relativ nøjagtighed mellem 12,5 og 25 cm (Pedersen, 1966, s. 157). Relevante historiske matrikelkort kan disse fremfindes via hjemmesiden: <https://historiskekort.dk/>.

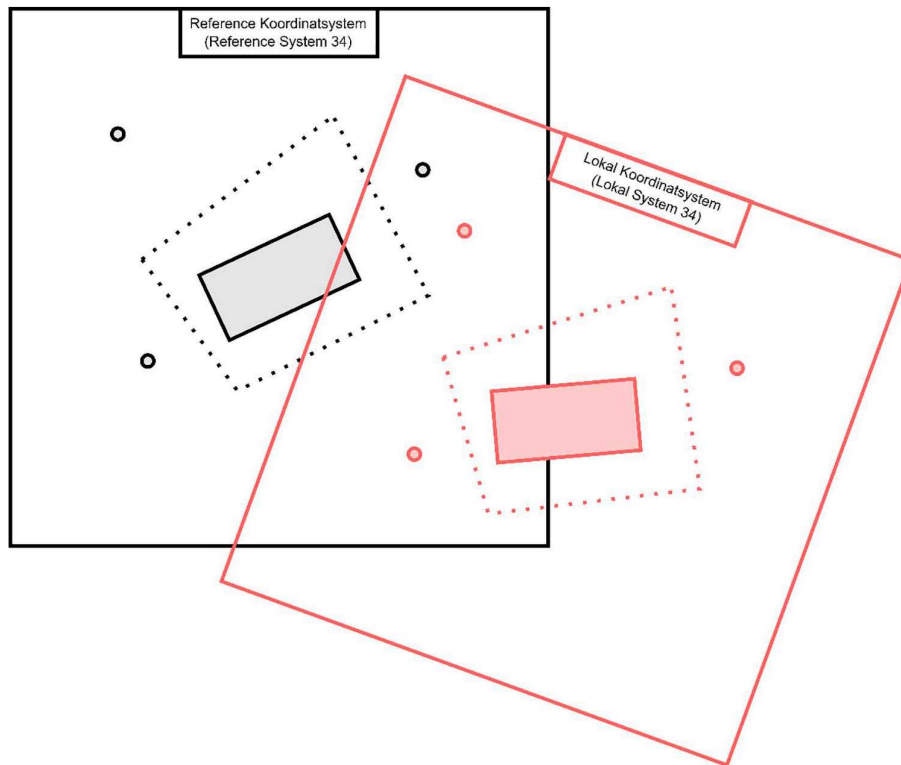
Digitale matrikelkort: Matrikelkortet har oprindeligt været et analogt kortværk, indtil digitaliseringen skete 1990–1997 (Hvidegaard, 2000, s. 197–212; Landbrugsministeriet, 1986, s. 76–77). Det digitale matrikelkort er på grund af måden, det er skabt på, behæftet med fejl. Det er dog ikke muligt at bestemme fordelingen af fejl, og det kan derfor i modsætning til de historiske kort udelukkende anvendes som et visuelt værktøj, der kan vise ejendommens relative placering (Ramhøj 1998, s. 54–56; VMDA, 3.1–3.3). Fra dette udledes, at det ikke ses relevant at anvende som grundlag for skelfastlæggelse.

Sammenlagt giver dette en meget divers pulje af informationer, der har forskellige tilknyttede forudsætninger og begrænsninger, som tilsammen er meget mere end det simple begreb det registrerede skel.

Brugen af måloplysninger

Når måloplysningerne er fundet, skal de bearbejdes, inden det samles til ét samlet ”registreret skel”. Måloplysningerne vil som tidligere nævnt dele sig i tre grupper: måleblade tilknyttet referencenet (GNSS), måloplysninger, der er lokale eller tilknyttet fikspunkter, og historiske matrikelkort. Der er ikke i litteraturen direkte beskrevet en konkret fremgangsmåde for at flytte måleblade i lokale systemer eller knyttet til fikspunkter over i GNSS-systemet. I VMDA beskrives et hovedprincip, der i praksis også anvendes her. Princippet angår egentlig indlægning af nye målinger af skel på matrikelkortet, men bliver, da intet andet er beskrevet, som følge heraf også reelt princippet for håndtering af måloplysninger. Det skal understreges, at dette er en påstand fra forfatterens side – det er som nævnt ovenfor et ubeskrevet blad. Jævnfør VMDA anvendes en konform transformation uden målestoksændring til at få målingen på plads, hvilket i denne sammenhæng vil sige at få

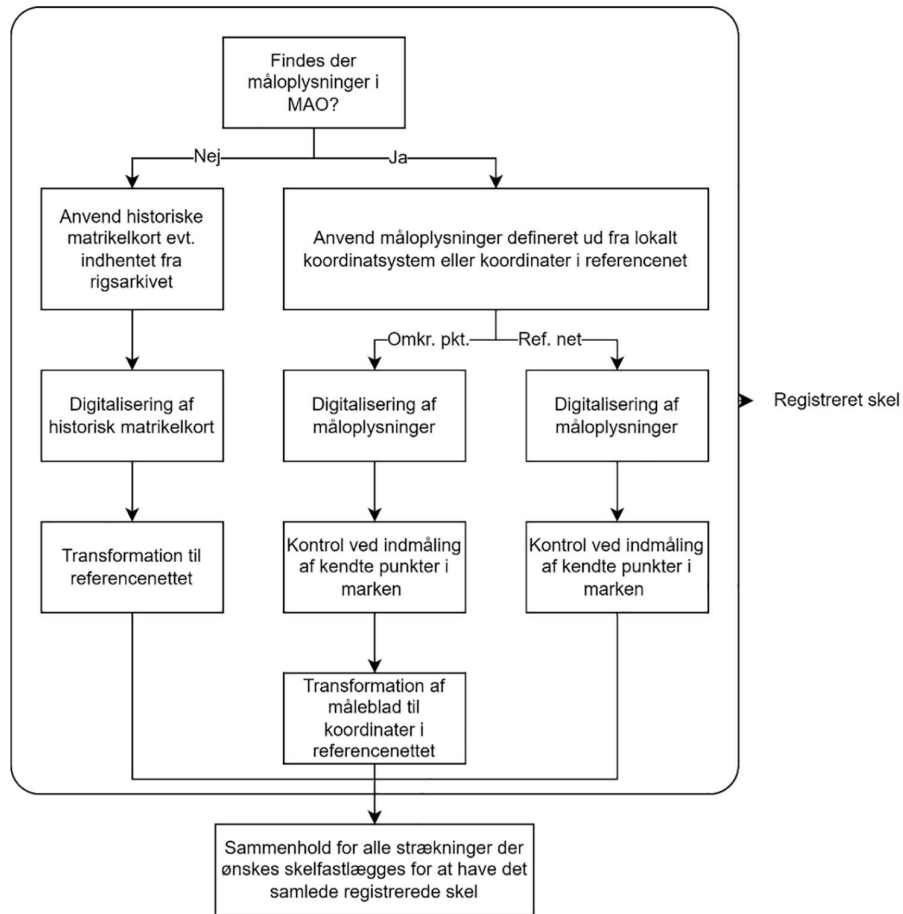
målebladet i rette systemkoordinater. Dette indebærer at flytte et sæt af punkter fra et sted ("fra-punkter") til at passe ind et andet ("til-punkter"). "Fra-punkterne" er målebladets koordinater. Disse fremgår enten af målebladets koordinatliste, eller de kan, for orthogonal-målinger, skabes på baggrund af en digitalisering af målebladet. "Til-punkter" er punkter på målebladet, som er genfundet og målt i marken. Dette kan være hushjørner, skelpunkter og evt. målte MV-punkter, som er på målebladet. Måleblade tilknyttet referencenet er allerede rigtig placeret, men vi anbefaler de studerende at kontrollere, at de ligger rigtigt ved at sammenligne et mindre antal punkter målt i marken med målebladets koordinater. Baggrunden for at skulle transformere fra fikspunktsystem til GNSS-system er søgt illustreret på nedenstående billede.

Figur 1. Visualisering af en opmåling. Det "Lokale System 34" er målt i System34, men herefter transformeret til at passe til fikspunktsnettet. Her er det tydeligt vist, at den relative nøjagtighed er god, men at den absolutte nøjagtighed mangler. Her vil en transformation tilbage til Referencesystem 34 være nødvendig.

Hvor god skal transformationen være? Det kan nok ikke besvares entydigt, da det afhænger af målebladets kvalitet, og hvad der er muligt med det antal fællepunkter, der er fundet, og deres kvalitet. Der findes heller ikke anvisninger herom. En transformation skal helst baseres på punkter "rundtom på målebladet", så der er fornuftig geometri. Det eneste eksisterende "krav" til punkter, der bruges i transformationer, kan lånes fra VMDA. Hvis punkterne, der transformeres, skal fastlægges som klasse 1-punkter i matriklen, skal transformationen udføres med udgangspunkt i mindst 3 punkter i kvalitetsklasse 0 eller 1, jf. VMDA kap. 3.1. Det vil være punkter, der er en del af referencenet eller er fastlagt med GNSS, med en forventet absolut nøjagtighed bedre end 10 cm jf. VMDA kap. 3.1. Det vil sige, at der i denne sammenhæng vil være en forventning om, at transformation baseres på mindst 3 målte punkter, der også er veldefineret på målebladet.

Findes der ikke måloplysninger, eller er det tilgængelige af en eller anden grund ubrugeligt, anvendes historiske matrikelkort som grundlag for skelfastlæggelsen. Disse digitaliseres og placeres i GNSS-systemet, og i andre tilfælde nøjes der med at blive taget afstandsmål fra kort til at lave en rekonstruktion (L8 FT, 1989–90, s. 414; Ramhøj, 1998, s. 76). Også dette savner en reel beskrivelse i skrevne kilder. Arbejdsgangen for en generel skelfastlæggelse på baggrund af det gennemgåede kan opsummeres i følgende figur.

Figur 2. Flowdiagram for undersøgelse af det registrerede skel.

Hertil kommer, at hvis der indgår flere forskellige måleblade til at beskrive det relevante skels forløb, skal hvert måleblad transformeres enkeltvis, fordi de forskellige måloplysninger ikke vil have den samme unøjagtighed og netspænding.

Der vil også være tilfælde, hvor der findes flere måloplysninger til samme skel. Det er ikke umiddelbart dokumenteret, hvordan situationen håndteres, men det må antages, at det nyeste måleblad prioriteres, da det repræsenterer det nugældende skel. Dette er en hovedregel, men konkrete forhold kan gøre det nødvendigt at kigge tilbage til ældre måloplysninger.

Bortset fra de få punkter og krav, der kan lånes fra VMDA, er håndteringen af det registrerede skel, som teknologien gør det muligt i dag, ikke noget, som er nedfældet i litteraturen. På uddannelsen undervises de studerende i at håndtere det og får et indblik i, hvordan det registrerede skel kan se ud. Dog kommer forståelsen for håndteringen først igennem

den erhvervs erfaring, der ligger forud for beskikkelsen, og er derfor en slags mesterlære. Som nævnt i indledningen vil en ensartet læring i praksis være meget at forvente og forudsætte, da udgangspunktet derfor må være, at den enkelte landinspektør oplæres i en regions-, firma- eller kontorspecifik fremgangsmåde.

Forhold i marken

Fastlæggelsen af det gældende skel sker som tidligere nævnt ved at sammenholde de registrerede måloplysninger i matriklen med beliggenheden af de faktiske grænser i marken. Skellet kan således ikke fastlægges alene på grundlag af matriklens oplysninger om skellets beliggenhed. Der må derfor skaffes yderligere informationer om den fysiske afgrænsning som grundlag for fastlæggelse af skellet. Disse informationer kan tilvejebringes ved en nærmere undersøgelse af forholdene i marken og ved inddragelse af oplysning fra ejerne (Ramhøj, 1998a, s. 72–73). Her vil forholdene i marken kunne deles op i den faktiske skelafmærkning og de fysiske grænser.

Skelafmærkning

Der har kun været krav om varig afmærkning siden Udstykningslovens (1925) §5. Der vil på målebladet normalt være en angivelse for typen af afmærkning, skellet er afmærket med. Skellet kan efterfølgende være genafmærket med anden afmærkning. Er skellet en veldefineret mur, støbning eller andet, er der ikke krav om, at grænsen skal have været afmærket yderligere, jf. BMA §27 stk. 6. Derudover vil for eksempel labile grænser (som midten af en å) ikke være afmærket.

Fysiske grænser

Ud over skelafmærkning er der også ofte andre fysiske grænser, og de kan antage mange former. De mere ”faste” vil være et fælles hegn eller hæk mellem to ejendomme. En anden type afgrænsning, som har været mere historisk anvendt, er sten- og jorddiger. Da disse markeringer er svære at flytte og har været fredet i nyere tid, gør det dem til en ofte varig fysisk grænse. Før i tiden har hegn m.v. været en typisk afmærkningsmetode (Ramhøj, 2004, s. 6–7).

Brugsgrænser som dyrkningskant, skovkant, beplantningsbælte og belægningskant er også relevante indikationer på fysiske grænser. Af mere pletvis karakter kan nævnes lygtepæle og teknikskabe og lignende, der typisk står på bestemte arealtyper. De kan være relevante at måle, da de sammen med belægningskanter eller dyrkningsgrænser kan indikere en brugsgrænse.

Der findes også en række mindre varige grænser, såkaldte labile grænser, som henviser til et skel, der ændrer forløb som følge af naturlige og ikkemenneskeskabte påvirkninger.

Parterne er ofte vigtige for at forstå de fysiske grænser, og hvis der er tvivl om et skels placering, skal relevante parter høres jf. BMA §4 stk. 2. Her vil information om, hvad de fysiske grænser er udtryk for, komme frem samt, hvis der er flere fysiske grænser, viden om, hvilken de mener repræsenterer skellet (Ramhøj, 1998b, s.108).

De fysiske forhold kan variere meget i udseende og definitions klarhed og kan tolkes forskelligt. Den konkrete situation vil variere meget og kan ikke beskrives fuldt ud. Dog er mange af de grænser, der er typiske, udførligt beskrevet i ”Hvor ligger skellet?” af Lars Ramhøj (1998), som kan give et indtryk af, hvordan fysiske grænser kan håndteres.

Overensstemmelse mellem registreret skel og fysisk grænse?

Næste skridt er en vurdering af, om der er overensstemmelse mellem det registrerede skel og den fysiske grænse. Er der ikke overensstemmelse, må der fastlægges et nyt skel og udføres en matrikulær berigtigelse. Det er der flere løsninger på, som ikke berøres nærmere her.

Hvorvidt der er overensstemmelse eller ej, vurderes af den praktiserende landinspektør. Dette kan udledes fra Udstykningsloven §34 og BMA §4. Ramhøj (1992) kommenterer det med, at beskikkelsen bidrager til, at det «særligt i forbindelse med konstatering og fastlæggelse af skel må det forudsættes, at arbejdet forstås af landinspektører med beskikkelse, der er i besiddelse af den erfaring og faglige indsigt som kræves i denne forbindelse» (Ramhøj, 1992, s.63).

Derudover er det i VMA kap. 2 beskrevet, at ved stillingtagen til en grænse må «landinspektøren imidlertid sammenholde oplysningerne fra matriklen med forholdene på stedet og undersøge, om der i øvrigt er forhold, der har betydning for ejendomsgrænsens beliggenhed».

Konkluderer landinspektøren, at der ikke er overensstemmelse, må landinspektøren jf. VMA kap. 2 «tage stilling til, hvad der er årsag til uoverensstemmelsen, jf. bekendtgørelsens §4, stk. 1 og 2». Så landinspektøren skal definitivt foretage et konkret skøn af både behovet for oplysninger, og hvad oplysningerne samlet set siger om skellet – men hvordan?

Det nærmeste, som regler og vejledninger kan give omkring vurderingen af »overensstemmelse», er, at landinspektøren må sammenholde information, som er vurderet at være af betydning. Derefter skal landinspektøren tage stilling til, hvorvidt det stemmer overens og, hvis ikke, vurdere, hvorfor situationen er som forelagt (VMA kap. 2). Landinspektøren skal med andre ord foretage sin vurdering uden anden hjælp end sin egen praktiske erfaring. Denne del af skelfastlæggelsen kan man ikke læse sig til, og som nævnt vil en ensartet læring i praksis være meget at forvente og forudsætte, da udgangspunktet må være, at den enkelte landinspektør oplæres i en regions-, firma- eller kontorspecifik fremgangsmåde.

Konklusion

Med beskikkelse sikres, at det er erfarne landinspektører, der tager stilling til skellet, men spørgsmålet er, om dette i sig selv sikrer kvalitet og ensartethed. Særlig ensartethed vil kræve et fællesgrundlag. På baggrund af artiklens analyser må det konkluderes, at håndteringen af det registrerede skel og vurderingen af overensstemmelse mellem det registrerede skel og de fysiske grænser er sparsomt beskrevet eller bestemt. På disse punkter ligger vægten reelt på det erfaringsbaserede.

Der er ved fastlæggelse af det eksisterende skel en mangel på skrevne kilder, der kan støtte den erfaringsbaserede oplæring, så den bliver ensartet og på ensartede principper. Beskrivelsen af, hvordan fysiske grænser bestemmes, findes der noget litteratur om, men ved vurderingen af overensstemmelse og håndtering af det registrerede er der ingen målestok at gå efter.

Hvis der er et ønske om en ens praksis, skal kommunikationen og »mesterlæren» koordineres eller nedfældes. Det kan både være med til at sikre en ensformig kvalitet, proces og håndtering af matrikulære sager med skelfastlæggelse. Heri ligger også spørgsmålet: Hvad er praksis egentlig? Det konkluderes, at der er et behov for at undersøge, hvad praksis er, og det vurderes, at man med fordel kunne søge at skabe en grundlæggende teoretisk forståelse ud fra praksis. Det ville både give bedre mulighed for en ensartet behandling og proces i Danmark og give inspiration til andre lande som Norge om, hvordan skelfastlæggelse udføres.

Litteraturliste

- Buhl, L. (2013) *Landinspektørloven med kommentarer*. Jørn Thomsen Elbo A/S. ISBN: 978-87-996699-0-5
- DDL. (2018). *250 år i samfundets tjeneste*. Den Danske Landinspektørforening. Geodatastyrelsen. Tilgængelig fra: <https://gst.dk/media/6799/ddl-jubilaeums-publikation.pdf> (Hentet: 26-04-2024)
- Jacobi, O. (1993). *Digital kortlægning*. Institutet for Landmåling og Fotogrammetri. Danmarks Tekniske Højskole. Danmarks Ingeniørakademi. ISBN 8798327216
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (23.12.2022). *Forlenget overgangsordning for krav om landmålerbrev*. Matrikkelova. Tilgængelig fra: https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/kart/matrikkelen/overgangsordning_landmalerbrev/id2952779/ (Hentet: 26-04-2024)
- Landbrugsministeriet. (1986). *Håndbog om MATRIKELVÆSEN: matrikeldirektoratets opgaver og organisation*. Landbrugsministeriet. ISBN 8750659185
- Leiknes, A. (2017). Proposal for introduction of professional cadastral surveying in Norway. FIG. Tilgængelig fra: https://fig.net/resources/proceedings/fig_proceedings/fig2017/papers/ts08j/23TS08J_leiknes_9028.pdf (Hentet: 26-04-2024)
- L8 FT. (1989–90) *Lovforslag L8: Forslag til Lov om udstykning og anden registrering i matriklen*. Folketingstidende. 1. samling. 1989-1990, Tillæg A, s. 354–428.
- Mjøes, L. B. (2010). Cadastral Practice in Norway. FIG. Tilgængelig fra: https://www.fig.net/resources/proceedings/fig_proceedings/fig2010/papers/ts08h/ts08h_mjoes_4465.pdf (Hentet: 26-04-2024)
- Mjøes, L. B. (2016). MATRIKULÆR UTVIKLING I NORGE: Cadastral development in Norway [ph.d.-afhandling]. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Matrikelovkomiteen. (1999). *Lov om eiendomsregistrering: Om et forbedret eiendomsregister og forslag til ny lov om eiendomsregistrering til erstatning for delingsloven*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste (NOU 1999:1). Statens forvaltningstjeneste. Statens trykning. Tilgængelig fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/66ac1ace3609429fa4659b3f05dfbe30/no/pdfa/nou199919990001000dddpdfa.pdf> (Hentet: 26-04-2024)
- Pedersen, V. E. (1966). *Lærebog i matrikelvæsen*. 2. udgave. D.S R. Forlag København.
- Ramhøj, L. (1992). *Udstykningsloven: med kommentarer*. Kbh: G.E.C. Gad. ISBN 8712022225
- Ramhøj, L. (1998a). *Hvor ligger skellet?* GadJura. ISBN 9788760704680
- Ramhøj, L. (1998b). Partsmedvirken ved skelfastlæggelse. *Land-inspektøren*. Danish Journal for mapping and land-use, årgang 107, bind 39, 106–111.
- Ramhøj, L. (2004). *Matrikulær Sagsudarbejdelse*. 5. udg. Aalborg Universitet
- Stortinget. (2018) Lovteknisk bistand til arbeidet med Prop. 148 L (2016–2017) og Prop. 33 L (2017–2018). Tilgængelig fra: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2017-2018/inns-2017-18-165l-vedlegg.pdf> (Hentet: 26-04-2024)
- Sørensen, E. M. (1998). At sætte skel. *Land-inspektøren*. Danish Journal for mapping and land-use, årgang 107, bind 39, 98–99.
- Hvidegaard, J. (2000). Matrikelkortene – fra Kunst til digital form, Sørensen E.M. (red.) *Ejendomsændringer i det 20. århundrede*. Den danske Landinspektørforening, 197–212. ISBN 8798248170

Øvrige

- GST. (2023a). Måloplysninger og måleblade. Geodatastyrelsen. Tilgængelig fra: <https://gst.dk/old-content-pages/matriklen/om-matriklen/matrikelkort-registret-og-arkiv/maaloplysninger-og-maaleblade> (Hentet: 26-04-2024)
- GST. (2023b). Matrikelarkivet. Geodatastyrelsen. Tilgængelig fra: <https://gst.dk/old-content-pages/matriklen/om-matriklen/matrikelkort-registret-og-arkiv/matrikelarkiv> (Hentet: 26-04-2024)